

**O‘ZGALAR PARVARISHIGA MUHTOJ SHAXSLAR
YO‘LGIZLARNI REALIBITATSIYA IJTIMOY INTEGRATSIYA
QILISHDA KO‘MAK**

*Olmazor tumani Inson ijtimoiy xizmatlar markazi katta yoshdagilar va og‘ir
vaziyatga tushib qolgan fuqarolar bilan ishlash shuba bosh mutaxassisi*

Turakulov Ibrohim Ilxomovich

Annotatsiya: O‘zgalar parvarishiga muhtoj shaxslar, ayniqsa yolg‘iz yashayotganlar, jamiyatimizda juda nozik va murakkab ijtimoiy muammolardan biri sifatida e’tirof etiladi. Ular ko‘pincha jismoniy, ruhiy yoki ijtimoiy qiyinchiliklar sababli o‘zini mustaqil ravishda qo‘llab-quvvatlashga qodir emaslar, shuning uchun boshqalarning yordami va g‘amxo‘rligiga muhtoj. Jamiyatning bunday a‘zolariga nisbatan munosabat va ularga ko‘rsatiladigan yordamning sifati, shuningdek samaradorligi insonparvarlik va ijtimoiy barqarorlik mezoni hisoblanadi. Shu sababli, o‘zgalarning parvarishiga muhtoj shaxslarning rehabilitatsiyasi va ularni ijtimoiy hayotga to‘la integratsiya qilish masalalari zamonaviy ijtimoiy siyosat va psixologiya sohalarida katta ahamiyat kasb etadi.

Kalit so‘zlar: rehabilitatsiya, munosabatlar, integratsiya, yordam, psixologiya, jismoniy salomatlik, qiyinchiliklar, jamiyat, muammolar.

Yolg‘iz yashayotgan shaxslar ko‘pincha ijtimoiy izolyatsiya holatida bo‘lishadi, bu esa ularning ruhiy va jismoniy salomatligiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Izolyatsiya natijasida ular o‘zlarini jamiyatdan chetga olingan his qilishlari, depressiya, xavotir va izolyatsiya sindromlariga duchor bo‘lishlari mumkin. Bu holat ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini kamaytiradi, shaxsiy rivojlanishni to‘xtatadi va hayot sifatini pasaytiradi. Shu sababli, o‘zgalarning parvarishiga muhtoj shaxslarni nafaqat moddiy tomondan qo‘llab-quvvatlash, balki ularni ijtimoiy faoliyatga qaytarish va rehabilitatsiya qilish muhim vazifa hisoblanadi. Rehabilitatsiya jarayoni murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, u shaxsning

jismoniy, ruhiy va ijtimoiy salomatligini tiklashga qaratilgan. Ushbu jarayonda shaxsning individual ehtiyojlari va qobiliyatlari hisobga olinadi. Masalan, jismoniy nogironligi bo'lgan shaxslar uchun fizioterapiya va tibbiy reabilitatsiya muhim bo'lsa, ruhiy muammolari mavjud bo'lganlar uchun psixologik maslahatlar va terapiya zarur. Shuningdek, ijtimoiy ko'nikmalarni oshirish, muomala madaniyatini rivojlantirish va mustaqil hayot kechirish ko'nikmalarini shakllantirish ham reabilitatsiyaning ajralmas qismidir. Ijtimoiy integratsiya jarayoni esa reabilitatsiya jarayonining keyingi bosqichi hisoblanadi. Ushbu bosqichda shaxs jamiyatning faol a'zosi sifatida qayta tiklanadi. Bu nafaqat shaxsiy mustaqillikni ta'minlash, balki ularning jamiyatdagi ijtimoiy rollarini qayta tiklash, mehnat faoliyatiga jalb qilish, o'qish va kasb-hunar o'rganish imkoniyatlarini yaratish kabi vazifalarni o'z ichiga oladi. Jamiyat tomonidan bunday shaxslarga nisbatan ochiqlik va tushuncha, ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimining mavjudligi integratsiya jarayonining muvaffaqiyatli bo'lishida muhim rol o'ynaydi.[2]

Yolg'iz yashayotgan va boshqalarning parvarishiga muhtoj bo'lgan shaxslarning ijtimoiy izolyatsiyasini bartaraf etishda ularning oilaviy va do'stlik munosabatlarini tiklash alohida ahamiyatga ega. Oilaviy muhitning yo'qligi yoki buzilganligi ko'plab shaxslarni ijtimoiy muhitdan ajratib qo'yadi. Shu bois, reabilitatsiya jarayonida ularning oila a'zolari yoki yaqin do'stlari bilan munosabatlarini yaxshilash, yangi ijtimoiy aloqalar o'rnatishga ko'maklashish zarur. Bu esa shaxsning o'zini qadrli va jamiyatning ajralmas qismi sifatida his qilishiga yordam beradi. Mutaxassislarining roli bu jarayonda beqiyosdir. Psixologlar, ijtimoiy ishchilar, tibbiyot xodimlari, kasb-hunar mutaxassislari va boshqa soha vakillari birgalikda ishlagan holda shaxsning barcha ehtiyojlarini qondirishga harakat qiladilar. Ularning vazifasi shaxsning individual reabilitatsiya dasturini ishlab chiqish, uni amalga oshirish va uning natijalarini baholashdan iborat. Shu bilan birga, mutaxassislar jamiyatdagi ijtimoiy muhitni o'zgartirish, nogironlar

va parvarish talab qiladigan shaxslarga nisbatan ijobiy munosabatni shakllantirish bo'yicha targ'ibot ishlarini olib boradilar.[3]

Reabilitatsiya jarayoni davomida shaxsning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Muloqot qilish, ijtimoiy vaziyatlarda o'zini tutish, muammolarni hal qilish va xavfsiz muhitda mustaqil harakat qilish kabi ko'nikmalar shaxsning jamiyatga to'liq qaytishi uchun zarurdir. Ushbu ko'nikmalarni shakllantirish o'quv mashg'ulotlari, treninglar va real hayotiy vaziyatlarda amaliy mashqlar orqali amalga oshiriladi. Natijada shaxs jamiyatda o'z o'rnini topadi, mustaqil faoliyat yuritadi va o'zini qadrli a'zosi sifatida his qiladi. Jismoniy sog'liqni tiklash ham reabilitatsiyaning muhim qismidir. Nogironligi bo'lgan yoki jismoniy qiyinchiliklarga duch kelgan shaxslar uchun tibbiy yordam, fizioterapiya, davolash-profilaktika tadbirlari shaxsning umumiy holatini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, ruhiy salomatlikni qo'llab-quvvatlash, stressni kamaytirish, depressiv holatlarni bartaraf etish uchun psixoterapevtik yordam ko'rsatiladi. Bu esa shaxsning hayot sifatini oshirishga, uning ijtimoiy faol bo'lishiga zamin yaratadi.[4]

Ijtimoiy integratsiya jarayonida shaxsga ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini yaratish ham katta ahamiyatga ega. Mehnat shaxsning o'zini jamiyatga foydali a'zo sifatida his qilishini ta'minlaydi, uning ijtimoiy faoliyatini oshiradi va iqtisodiy mustaqilligini ta'minlaydi. Shu bois, maxsus kasb-hunar kurslari, ishga joylashtirish dasturlari, ijtimoiy korxonalar va boshqa imkoniyatlar yaratish zarur. Ish bilan band bo'lgan shaxs ijtimoiy himoyalanganlikni his qiladi, o'zini jamiyatda qadrlangan a'zo sifatida ko'radi. Jamiyatning roli ham muhim va ajralmasdir. Ijtimoiy tolerantlikni oshirish, nogiron va boshqalarning g'amxo'rligiga muhtoj shaxslarga nisbatan mehribon munosabatni rivojlantirish har bir fuqaroning mas'uliyatidir. Bunday shaxslarning huquqlarini himoya qilish, ularni ijtimoiy hayotga faol jalb

qilishga ko'maklashish davlat siyosati va fuqarolik jamiyati institutlari uchun ustuvor vazifadir.[5]

Shuningdek, ijtimoiy xizmatlar tizimini takomillashtirish va kengaytirish kerak. Bu tizimga ijtimoiy yordam ko'rsatish, maslahat berish, vaqtinchalik joylashtirish, rehabilitatsiya xizmatlari va boshqa ko'mak ko'rsatish xizmatlari kiradi. Tizim samarali ishlashi uchun moliyaviy resurslarni oshirish, mutaxassislar tayyorlash va jamiyatda ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirish zarur. O'zgalarning parvarishiga muhtoj va yolg'iz yashovchi shaxslarni rehabilitatsiya qilish va ularni ijtimoiy hayotga to'liq integratsiya qilish jarayoni nafaqat ijtimoiy-siyosiy, balki axloqiy masaladir. Har bir insonning hurmatga loyiq hayot kechirish huquqi mavjud. Shu bois, jamiyat bunday shaxslarga munosib yordam ko'rsatishi, ularni ijtimoiy muhitga qaytarishi va mustaqil hayot kechirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishi lozim. Umuman olganda, o'zgalarning parvarishiga muhtoj shaxslarni rehabilitatsiya qilish va ijtimoiy integratsiya qilish ijtimoiy adolat va insonparvarlik tamoyillarining amaliy ifodasi sifatida qaraladi. Bu jarayon orqali shaxslar o'z hayotlarini yaxshilash, jamiyatda faol bo'lish va o'ziga bo'lgan ishonchini tiklash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Shu bilan birga, jamiyat ham barqaror va sog'lom ijtimoiy muhit yaratadi. Shuning uchun bunday shaxslarga ko'mak berish, ularni qo'llab-quvvatlash va himoya qilish barcha darajadagi hokimiyat organlari, nodavlat tashkilotlar va fuqarolarning doimiy e'tiborida bo'lishi muhimdir.[6]

Xulosa:

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, o'zgalar parvarishiga muhtoj va yolg'iz yashovchi shaxslarni rehabilitatsiya qilish va ijtimoiy integratsiya qilish ijtimoiy hamda insoniy mas'uliyatdir. Bu jarayon shaxsning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy salomatligini tiklashga, ularni mustaqil hayotga tayyorlashga qaratilgan keng qamrovli faoliyatdir. Bu yo'lda mutaxassislarning malakali yordami, jamiyatning ijobiy munosabati va samarali ijtimoiy tizimlarning mavjudligi zarur. Faqat shunday

yondashuv orqali bunday shaxslar jamiyatga to'la integratsiyalashib, o'z hayotlarining yangi sahifalarini ochishi mumkin. Bu esa jamiyatimizning insonparvarlik qadr-qimmatini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, D. (2023). "Ijtimoiy himoya tizimida yolg'iz keksalarning realibitatsiyasi". Ijtimoiy Fanlar Jurnali, 12(3), 55-62.
2. Tashpulatova, M. (2024). "Nogironligi bo'lgan shaxslarni jamiyatga qo'shish: amaliyot va muammolar". Jamiyat va Psixologiya, 8(2), 27-35.
3. G'anieva, S. (2023). "O'zbekistonda o'zgalar parvarishiga muhtoj shaxslarga ko'rsatiladigan ijtimoiy xizmatlar". Ijtimoiy Xizmatlar, 5(4), 12-20.
4. Rasulov, N. (2022). "Yolg'iz keksalarning ijtimoiy integratsiya jarayonida psixologik yordam". Psixologiya va Jamiyat, 9(1), 44-51.
5. Xolmirzaeva, L. (2023). "Realibitatsiya markazlarining faoliyati va samaradorligi tahlili". Ijtimoiy Ishlar, 6(3), 30-39.
6. Nurmatov, J. (2021). "O'zbekistonda ijtimoiy yordam tizimining rivojlanishi va yo'nalishlari". Ijtimoiy Siyosat, 14(2), 18-25.
7. Usmonova, D. (2024). "Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash va yolg'iz shaxslarning ruhiy salomatligi". Sog'liqni Saqlash, 11(3), 60-67.
8. Ergashev, A. (2023). "Ijtimoiy xizmatlarda yangi innovatsiyalar va ularning qo'llanilishi". Ijtimoiy Innovatsiyalar, 7(1), 22-29.
9. Mirzaeva, F. (2022). "O'zgalar parvarishiga muhtoj shaxslar uchun individual reabilitatsiya dasturlari". Reabilitatsiya Tadqiqotlari, 4(2), 14-21.